

Till Kulturdepartementet 103 33 Stockholm

Betänkandet SOU2019:58 Härifrån till evigheten – En långsiktig arkivpolitik för förvaltning och kulturarv Remiss - Härifrån till evigheten - En långsiktig arkivpolitik för förvaltning och kulturarv (SOU 2019:58)

Remissinstansens diarienummer: Ku2019/02112/KL

Sammanfattning

Det här är en viktig och efterlängtd utredning av arkivområdet. Östersunds kommuns remissvar utgår från ett kommunalt glesbygds- och norrlandsperspektiv.

Östersunds kommun ser föreslagna förändringar i arkivlagen och arkivförordningen som positiva. Till skillnad från utredaren anser vi dock att förändringarna får ekonomiska och administrativa konsekvenser för kommuner, särskilt mindre kommuner.

Genomgående för hela utredningen är bristen på fokus, nutidsanalys och konsekvenser för den kommunala arkivsektorn. Förutom att riksarkivet och enskilda arkivinstitutioner har egna kapitel så ägnas de flesta resonemang i övriga kapitel åt riksarkivet (RA) och statliga myndigheter. I det avseendet har inte utredningen den bredd i översynen som utlovats (s.25).

Kommentarer till specifika delar av remissen

Författningsförslag

Förslag till förordning om statsbidrag till arkivcentrum

Östersunds kommun ställer sig positiva till denna förordning. Med arkivcentrumlösningar kan samarbetet i arkivfrågor ökas och små arkivinstitutioner kan tillsammans bli starkare och mer tillgängliga.

Förändringar i arkivlagen och konsekvenser av detta, kapitel 1, 5 och 16

Många av förslagen till förändringar i den nya arkivlagen (ArkL) är bra och tydliggör på ett bättre sätt ansvar och skyldigheter för både myndigheter och arkivmyndigheter. De kanske löser en del problem som funnits hos olika

kommuner men de innebär också merarbete. Det kommer att behövas mer resurser för att efterleva kraven på:

- tillgänglighet (ArkL §7). Arbete med att tillgängliggöra och främja användningen av arkiven och hålla publika evenemang har skett väldigt sällan, om ens någonsin, hos en del kommunarkiv. (4.4.2)
- samråd om överlämnandeplaner (ArkL §12). Det framgår inte riktigt hur de här planerna skiljer sig från kommunala myndigheters dokumenthanteringsplaner så vi får väl invänta RA's föreskrifter för att veta vad planerna ska innehålla och hur ofta de ska utarbetas. (8.7.1)
- lämnande av uppgifter till en nationell arkivdatabas (ArkL §14). Alla kommunala myndigheter har inte arkivförteckningar, vare sig analoga eller digitala. Det blir ett omfattande arbete för arkivmyndigheterna att ge råd och stöd till myndigheterna i upprättandet av arkivförteckningar och se till att det sker digitalt. Inte ens alla arkivmyndigheter har digitala arkivförteckningar.
- bevarandeplanering (ArkL §20). Inte heller här framgår det hur dessa planer skiljer sig från dokumenthanteringsplanerna. Om vi förstått det rätt så ska bevarandeplaner upprättas av arkivmyndigheterna och ligga till grund för överlämnandeplanerna som myndigheterna ska upprätta. Arkivmyndigheterna behöver göra ett inventeringsarbete för att få överblick över äldre och samtida bestånd. (7.7.2, 17.1, §20 och 7.11.4)
- rådgivning och vägledning (ArkL §21). Förutom att arbeta mer aktivt med att ge råd och vägledning till kommunens alla myndigheter så ska förvaltningskommuner i samiska områden bistå RA i deras rådgivning till respektive förvaltningsområde. (12.8.2)

Ett stort problem är att den nu gällande arkivlagen inte efterlevs i alla kommuner. Hur många förbättringar man än kommer med i en ny arkivlag så löser det inte detta problem. Utredningen konstaterar själva att arkivhanteringen kan vara en stor utmaning i kommuner som saknar resurser (9). Utredningen anger också att några av anledningarna till att arkivlagen behöver moderniseras är de ökade krav och stora förändringar som arkivsektorn ställs inför vad gäller exempelvis utvecklingen av förvaltningspolitik, digitalisering och hantering av digitala handlingar. (5.2) Östersunds kommun saknar en diskussion om och råd på hur problemet med resurser ska lösas.

I beaktande av detta är det märkligt hur utredningen kan komma fram till slutsatsen att förslagen inte bedöms få några negativa konsekvenser i form av större kostnader eller ökade administrativa bördor för kommuner. (16 och 16.5)

Synpunkter på utredningen

Ett eget kapitel om kommunal arkivförvaltning

Överlag så fokuserar utredningen mycket på RA, statliga myndigheter och enskilda arkiv. Det finns inte ett enda kapitel som enbart tar upp kommunernas olika arkivproblematik. (2.1) De kommunala arkiven utgör den största gruppen arkivinstitutioner, i grunden 290 stycken.

Alla kommunala arkivmyndigheter, oavsett kommuninvånarantal och geografiskt läge ska upprätthålla demokratin. Samma lagstadgade arbetsuppgifter ska utföras oavsett om arbetet i ett kommunarkiv bedrivs av ett kommunalt arkivförbund med många arkivutbildade personer eller av en ensam tjänsteperson på en del av sin tjänst. I båda fallen ska samhällets tillgång till allmänna handlingar säkerställas både nu och i framtiden (det övergripande syftet med utredningen). Utredningen tar upp den betydande urbaniseringen och konstaterar kort att det medför stora påfrestningar på ekonomin för kommuner på landsbygden och att det leder till en försämring av den offentliga servicen. (3.3.6) Den här problematiken kunde ha tagits upp i ett kommunkapitel.

Det framhävs hur viktig informationen som finns hos kommunala och statliga myndigheter är för medborgare, företagen och det civila samhället. (5.3.2) Det konstateras att digitaliseringen får en mångfald konsekvenser för hela arkivsektorn. Kommunala arkivmyndigheter och kommunala myndigheter, står inför samma digitala problem och kostnader som RA och statliga myndigheter. Det nämns ingenting om hur kommuner ekonomiskt ska tackla detta. (14.5.1) Ett av utredningens direktiv var att analysera de ekonomiska konsekvenserna för RA och andra arkivmyndigheter av den offentliga förvaltningens övergång till digitala processer. En analys har gjorts i form av ett projekt som RA genomfört. (14.1) Om det inte hade gått att göra en motsvarande analys för kommunerna så kunde ändå synpunkterna som kommuner gett på RA's utredning ha tagits upp och diskuterats. (14.3) Det skulle vara konstruktivt att ge Sveriges kommuner och regioner motsvarande uppdrag att ta fram uppgifter om ekonomiska konsekvenser av kommunala förvaltningars digitalisering som RA föreslås få för statliga förvaltningar (14.5.1).

Frågan om finansiering vid överlämnande av kommunala myndigheters arkiv till sina arkivmyndigheter har utredningen valt att inte redogöra för, trots att det ingick i direktiven. (8.1 och Kommittédirektiv, s. 625) Fler och mer ingående exempel på hur olika kommuner har löst frågan och en diskussion om det med förslag på lämplig finansieringsmodell för kommuner hade varit konstruktivt. (8.3.2)

Uppdraget och dess genomförande, kapitel 2

De inspel och möten som utredaren tagit del av kunde haft större geografisk spridning. De dialogmöten som genomfördes förlades till södra halvan av Sverige på olika landsarkiv. Det hade varit intressant för utredningen om en dialogträff hade skett på ett mindre kommunarkiv i norra Norrlands inland. Det finns trots allt 290 kommunarkiv och 7 landsarkiv. Om man jämför statliga,

enskilda och kommunala arkivinstitutioner så är kommunarkiv underrepresenterade i inspel och möten med utredningen.

Informationsspridning om arkivområdet, kapitel 15

När det kommer till området statistik så finns det bra förslag på flera områden som vore intressanta att se statistik på, som jämförelser mellan arkivsektorn och andra sektorer vad gäller bemanning. (15.2) Varför är det t.ex. så stor skillnad i bemanningen mellan kommunala arkiv och kommunala bibliotek? De har liknande uppdrag och de förvaltar båda viktiga delar av kulturarvet (4.7).

ÖSTERSUNDS KOMMUN

Arkivmyndigheten

Yttrandet skickas till Kulturdepartementet via e-post till ku.remissvar@regeringskansliet.se med kopia till Ku.KL@regeringskansliet.se